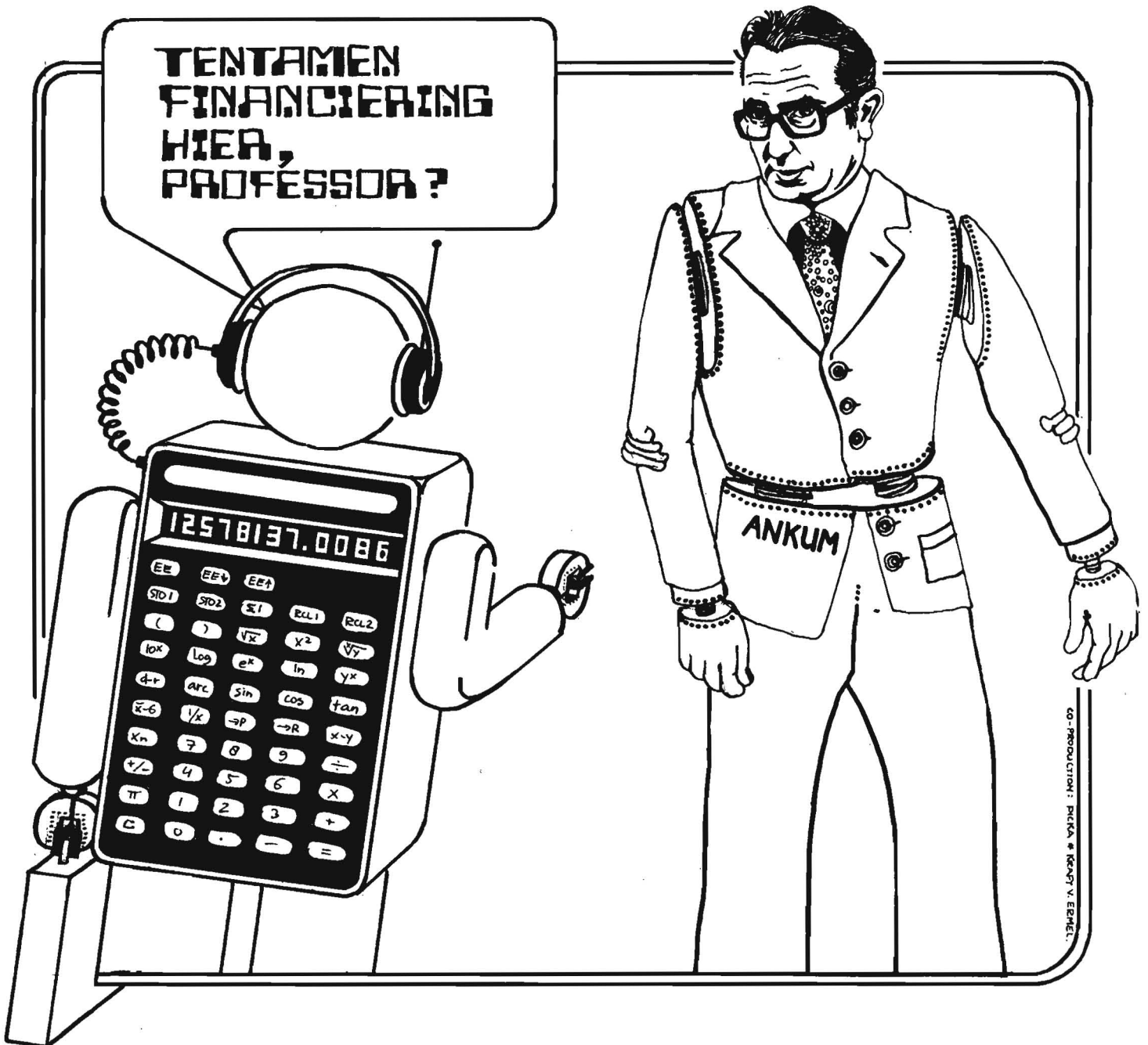

rostra

mei

1976

nr 46

rostra

blad van de
economische
faculteit

jaargang '75-'76

redactie

Pieter Beemsterboer
Paul van Hal
Erik Kloosterhuis
J.G.Lambooy
Bram Pietjouw
Jos Smit
Adri Stam
Hein vrolijk

adres

Jodenbreestraat 23
Kamer 1324
tel. 5254017
SEF, tel. 5254120.

postadres

Jodenbreestraat 23
Kamer 2167
Amsterdam

illustrator

Onno Kraft van Ermel

Adreswijzigingen moeten
gestuurd worden naar
Studentenadministratie

drukkerij Kaal,
Nieuwe Herengracht 61

**ANKUMULATIEF
REKENWERK .....**

(zie pag. 13)

ROSTRA 46 is dunner maar qua inhoud beslist niet mager.

Met o.a. een samenvatting van een lezing van Prof. Zimmerman over de theorie der internationale handel van Adam Smith (waarin opgenomen een fraaie schets van de internationale mobiliteit van de handel). Vervolgens de Onderwijsdagen, waarin eerst het Forum aan het woord met een honderdtal studenten en bovendien (speciaal voor hen die niet aanwezig konden zijn) een aansluitende discussie, gericht op propedeuse, kandidaats- en doctoraalfase. Een interessante Propedeuse-Projectgroep in wording kunt u vinden op pagina 7. Ook deze keer wordt een in-het-nieuws-stand land op de korrel genomen, dit betreft nu Rhodesië, ingezonden door de anti-apartheids beweging nederland. Aandacht voor méér praktische vormgeving aan ideeën over betere studievormen; i.c. het college macro-klein (2-de blok 1976). Een werkcollegeverslag van de leerstoelgroep Externe Organisatie waarin het eigen onderzoek van de studenten als een stap in de goede richting werd ervaren (pag.12). Enige soeza rond het wel of niet toestaan van calculators, en wat hier tot nu toe over gezegd is. Misschien in ons volgende nummer hierover meer. Verder op pagina 13 Prof. Boukema die tweemaal het gelijk van oud-burgemeester Van Hall aantoonde. Waarna Dr. Ellman de rij sluit met een lezing gehouden op 26 april over de hervormingen in de U.S.S.R. na 1965 door Kosygin.

inhoud

Adam Smith	pag 3
Onderwijsdagen	pag 4
Prop./Kand./Doct.	pag 5 - 6
Projectgroep Recht	pag 6
Propedeuse Projectgroep	pag 7
Rhodesië	pag 8 - 9
Doctoraalcollege verslag	pag 10 -11
Externe Organisatie	pag 12
Calculator	pag 13
Prof. Boukema	pag 13
Dr. Ellman	pag 14

De ANTI-APARTHEIDSBEWEGING NEDERLAND is kort geleden verhuisd naar een nieuw en veel groter kantoor. Dat geeft ons de mogelijkheid om onze activiteiten aanzienlijk uit te breiden, maar daarvoor zijn wel een aantal nieuwe medewerkers

- voor het verrichten van onderzoek naar de economische banden tussen Nederland en Zuidelijk Afrika. Misschien zijn er mogelijkheden voor scripties.

- voor praktische werkzaamheden op het secretariaat - administratief, verzending van informatie, documentatie enz..

Gegadigden kunnen zich melden bij: Anti-Apartheids Beweging Nederland
Lauriergracht 116,
Amsterdam
tel. 020-237335.

**STICHTING
ANTI-
APARTHEIDS
BEWEGING
NEDERLAND**

Adam Smith

EN DE INTERNATIONALE HANDEL

Op 1 april jl. hield professor Zimmerman een lezing over de theorie der internationale handel van Adam Smith, dit in het kader van de aan de Universiteit van Groningen gehouden Studium Generale "Wealth of Nations, 200 jaar economische wetenschap". Op verzoek van Rostra geeft hij hierbij een samenvatting van zijn betoog.

De theorie van de buitenlandse handel van Adam Smith is ietwat in het vergeetboek geraakt. Veertig jaar na Smith ontwikkelde namelijk Ricardo zijn theorie van het koperatieve kostenvoordeel, welke theorie sedert dien heeft gegolden als de theorie van de buitenlandse handel.

Zoals bekend mag worden verondersteld ging Ricardo uit van een twee landen - twee goederen model, waarbij hij volledige mobiliteit van de productiefactoren binnen de landen aannam en volledige immobiliteit der productiefactoren tussen de landen.

Deze beide vooronderstellingen ontbreken bij Smith. De manier waarop hij de internationale mobiliteit van het kapitaal schetst, zou menige brochure van een actie-groep tegen de multi's kunnen sieren: "A merchant, it has been said very properly, is not necessarily the citizen of any particular country. It is in a great measure indifferent to him from what place he carries on his trade; and a trifling disgust will make him remove his capital, and together with it all the industry which it supports, from one country to another".

QUESNAY

Degene, die dit zo juist gezien had (en door Smith niet vermeld werd) was Quesnay, die in zijn *Maximes Générales* stelde, dat "les fortunes pécuniaires sont des richesses clandestines, qui ne connaissent ni roi ni patrie".

Voor Smith' theorie van de buitenlandse handel is echter de veronderstelling van de betrekkelijk geringe mobiliteit van de productiefactoren binnenlands van veel grotere betekenis. Hij neemt namelijk aan, dat indien de productiefactoren eenmaal op een bepaalde wijze worden aangewend, alternatieve toepassingsmogelijkheden praktisch komen te vervallen. Hierop is zijn theorie van de buitenlandse handel - sedert Stuart Mill bekend als de *vent for surplus* theorie - gebaseerd. Smith stelt namelijk, dat een land het overschot van zijn productie, dat wil zeggen dat deel waarvoor in eigen land geen markt is, moet exporteren om dan vervolgens goederen in te voeren waarvoor wel een markt bestaat.

Zou men dit surplus namelijk niet exporteren, dan zou er werkloosheid ontstaan. Smith meent dus, dat

- 1) we bij een aantal producten te maken hebben met zeer specifieke productiefactoren, die niet, of zeer weinig mobiel zijn;
- 2) deze producten op de thuismarkt een uiterst inelastische vraag ontmoeten;
- 3) zonder buitenlandse handel een deel van de productieve capaciteit niet kan worden benut.

DERDE WERELD

Het is zonder meer duidelijk, dat deze voorwaarden volkomen gelden voor de meeste exportgoederen pakketten van de landen van de Derde Wereld. Voor rubber, sisal en katoen net zo goed als voor olie. Hier hebben we zelfs te doen met goederen die nagenoeg uitsluitend voor de export worden geproduceerd.

Bij Smith speelde hier echter nog een argument een zeer belangrijke rol. Bekend is zijn stelling, dat de arbeidsverdeling (lees de arbeidsproductiviteit) afhangt van de grootte van de markt en daar de export aan deze markt een extra dimensie toevoegt, zal de arbeidsproductiviteit door de export kunnen toenemen.

In verband hiermede zou ik de *vent for surplus* van Smith als volgt willen interpreteren:

Goederen worden niet geëxporteerd omdat ze goedkoop zijn, maar ze zijn goedkoop omdat ze geëxporteerd worden.

Wanneer de *vent for surplus* dusdanige schaalvoordelen heeft bewerkstelligd, dat van economische superioriteit gesproken kan worden ligt de verdediging van een vrije internationale handel voor de hand. Want vrijhandel is, aldus Wiles ¹⁾ "the mercantilism of the strongest power, and it leads to imperialism almost as surely as a thought-out commercial policy".

Toen Engeland nog machtig was werd dat ook zonder blikken of blozen toegegeven.

Zo bracht Joseph Chamberlain in 1896 een dronk uit op "Commerces and Empire, because Gentlemen, the Empire is Commerce" ²⁾).

Het is jammer dat we Smith niet kunnen vragen hoe dat te rijmen valt met de onzichtbare hand die in de richting van een vrije internationale handel stuurde.

Prof. Dr. L.J. Zimmerman

¹⁾ P.J.D. Wiles, *Communist International Economics*, 1968, p.555

²⁾ Zie M.Dobb, *Studies in the Development of Capitalism*, 1946, p.311

rostra ZOEKT redacteurs

(M/V)

Zij zullen in september nauw betrokken gaan worden bij de totstandkoming van ons faculteitsblad.

Nu kontakt opnemen met een van ons, of een briefje op de SEF-kamer maakt het mogelijk vóór die tijd een beetje ingewerkt te worden.

sollicitaties
naar Joden-
breestr. 23
kr. 2167

ONDERWIJSDAGEN

FORUM

In het forum op woensdag 28 april hadden drie leden van de facultaire herstructureringscommissie zitting - prof. Klant, Prof. van der Zijpp en Ferd Crone - en drs T. Neervoort van het COWO (Centrum voor Onderzoek van het Wetenschappelijk Onderwijs). Rob Kerstens was voorzitter van het forum.

Prof. van der Zijpp gaf als voorzitter van de herprogrammeringscommissie een uiteenzetting over de noodzaak tot herprogrammering na de aanvaarding van de herstructureringswetten in de Tweede Kamer. Verder stelde hij dat de cie. is uitgegaan van de reële studieduur van de studenten die 8,1 jaar bedraagt en niet van de cursusduur van de Commissie Morreau die 4,3 jaar bedraagt. Precieze oorzaken van die studieduur wilde Van der Zijpp niet geven: "wellicht zijn beursproblemen (werkstudentenschap) of het lidmaatschap van een studievereniging" er debet aan.

Prof. Klant schetste als "verstokte Keynesiaan" de contouren van een econoom, zoals Keynes die beschreef: een econoom moet "filosoof, historicus, politicus" etc. zijn. Het is moeilijk precies afgebakende eindtermen te onderscheiden voor economiestudenten. Er is geen academicus die in zoveel verschillende functies terecht kan komen als een econoom. Een econoom moet verschillende gebieden beheersen. Pas in de praktijk kan hij door training een echte econoom worden.

Klant acht daarom een vijfjarige cursusduur voor economen noodzakelijk. Hierbij kan naar b.v. Frankrijk gekeken worden, waar economen een brede en omvangrijke opleiding krijgen.

De Commissie heeft een pragmatisch standpunt ingenomen, door uit te gaan van 1. het huidige programma en 2. de evaluaties van de studiefasen. Hieruit resulteert de conclusie dat de cursusduur van de

Cie.-Morreau niet klopt met de werkelijkheid. Redenen zijn de hogere eisen die aan de papers worden gesteld, de onderschatting van het aantal uren per vak en van de efficiëntie van het bloksysteem.

Klant komt aldus tot een cursusduur van 5 jaar met een nieuwe propedeuse, semesterblokken in de kandidaatsfase en een afstudeerproject in het doctoraal.

Drs. T. Neervoort legde de vinger op een zere plek in de studie: n.l. het zelfstandig beoefenen van de wetenschap. Ook in het rapport van de Cie. had hij niets kunnen vinden over leeronderzoek voor studenten, terwijl juist i.v.m. de herprogrammering duidelijk een deel van de studietijd aan onderzoek besteed moet worden.

Ferd Crone roerde vier punten aan. In de eerste plaats is het belangrijk te constateren dat het verzet van de instellingen tegen de Wet-Posthumus geleid heeft tot drie verbeteringen:

1. de maximale cursusduur is vijf i.p.v. vier jaar geworden
2. de selectieve propedeuse van 1 jaar is verlengd tot 2 jaar
3. de studieprogramma's worden niet inhoudelijk maar slechts marginaal getoetst door de Staatssecretaris.

Verder is een vijfjarige cursusduur eigenlijk nog te kort. Later zal wel blijken dat vijf-en-een-half jaar of zes jaar beter is.

Wat betreft de keus voor het kandidaats om daar semesterblokken in te voeren, stelde Crone dat hier de feitelijke studieduur het meest afwijkt van de "geplande cursusduur" van 1 1/3 jaar en het kandidaats bedoeld is om een brede basis te bieden aan alle economiestudenten. Hierdoor is het mogelijk vast te houden aan de huidige keuzevrijheid in het doctoraal.

Tenslotte wees Crone een vierjarige bedrijfskundeopleiding af. Een dergelijke eenzijdige specialisatie is al jaren onaantrekkelijk gebleken voor de studenten. In de Amsterdam-

se traditie heeft steeds een brede bedrijfseconomische opleiding centraal gestaan.

In de discussie bleek - zeer verrassend - Prof. van der Zijpp plotseeling geen voorstander meer te zijn van een vierjarige cursusduur. Het was slechts een van de mogelijkheden, zo antwoordde Van der Zijpp op een vraag uit de zaal.

Uit de discussie bleek voorts dat de meerderheid van de zaal het voorstel van een vijfjarige cursusduur ondersteunde. Verder stelde Klant, in antwoord op de opmerkingen van Neervoort, dat in het rapport van de Commissie meer expliciet gewag moet worden gemaakt van het belang van onderzoek voor studenten in de studie.

SLOTZITTING

In de slotzitting van de Onderwijsdagen stelde de vergadering na onderlinge discussie en op grond van de verslagen van de fasenvergaderingen de volgende uitgangspunten en eisen vast:

1. Een vijfjarige cursusduur van de economiestudie
2. Semesterblokken in het kandidaats
3. Een algemene inleiding in de propedeuse
4. Invoering van afstudeerprojecten in het doctoraal
5. Studenten in de vakgroepen
6. Benoemingscommissies voor medewerkers, waarin studenten zitting hebben
7. Open discussie in de Faculteit over het advies van de sectie van de Academische Raad aan het Ministerie.

PROPEDEUSE

- Een vijfjarige economische opleiding met kandidaats;
- integratie van de vakgroepen makro en mikro en een betere coördinatie van het onderwijs met de andere vakgroepen;
- in de propedeuse-fase een algemene inleiding, waarin meer aandacht voor de methodologie, de geschiedenis van het economisch denken, economische geschiedenis en de schriftelijke en mondelinge uitdrukkingsvaardigheid;
- studenten in de vakgroepen.

Dit zijn de konklusies van de tweede onderwijsdag voor wat betreft de propedeuse-fase. Na talloze discussiestukken en vergaderingen van propedeuse-studenten kan de fakulteitsraad met de onderwijskommissie en de herstruktureringkommissie op basis van deze konklusies en die van de kandidaats- en doktoraalstudenten verder met haar taak om advies uit te brengen aan het Ministerie in het kader van de herstructurering aan de universiteiten.

CENTRAAL STAAT:

In de middagdissussie op de 2e onderwijsdag stonden voor propedeuse-studenten de volgende punten centraal:

- keuze voor een vier- of vijfjarig programma;
- integratie van makro en mikro;
- het functioneren van de werkgroepen en het bevorderen van zelfwerkzaamheid en uitdrukkingsvaardigheid;
- studenten in de vakgroepen.

Ondanks de geringe opkomst werd er toch een levendige discussie gevoerd. Ferd Crone, lid van de Herstruktureringkommissie en de Aktiegroep Economie, leverde daarin zijn bijdrage ter informatie op het rapport van de herstruktureringkommissie. Bij het eerste punt spitste de discussie zich toe op de consequenties van beide modellen voor een noodzakelijk brede opleiding. Specialisatie moet mogelijk zijn, maar dan wel met een brede opleiding, waarin een kandidaatsfase is opgenomen, als ondergrond, volgens deze propedeuse-studenten. Bij een vierjarige opleiding, waarin de kandidaatsfase ontbreekt, zullen er weinig mogelijkheden zijn om diepgaand op de studiestof in te gaan; verarming van de economische opleiding is dan het resultaat. De keuze voor een vijfjarige opleiding wordt nog versterkt door een pas geleden door onze fakulteit gehouden onderzoek, waaruit blijkt dat de gemiddelde studieduur 8 jaar bedraagt. Niet om hiernaar te streven, maar wel om aan te geven dat, uitgaande van de huidige opzet en inhoud van de economische studie, de keuze voor een vijfjarig model als een minimum-eis moet worden beschouwd.

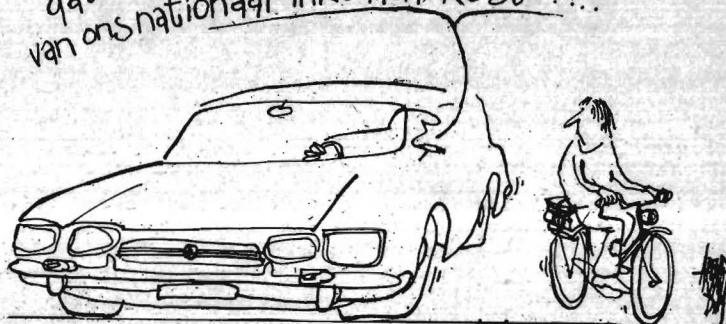

EN ECHTE WETENSCHAP
OP DE UNIVERSITEIT

Het tweede punt van de middagdissussie betrof de problemen rond de vakken en vakgroepen makro- en mikro-economie. Het afgelopen jaar is hierover veel te doen geweest. Kritiek werd geleverd op het feit dat zowel mikro als makro herhaalde malen beiden dezelfde stof behandelde; dat in het pakket mikro-economie de geschiedenis van het economisch denken en economische geschiedenis vrijwel geen aandacht krijgen; bij makro-economie gebeurt dit wel, maar nog steeds onvoldoende.

Als belangrijkste oorzaak hiervan moet het ontbreken van overleg tussen beide vakgroepen gezien worden. Dit geldt, weliswaar in mindere mate, ook voor het contact tussen de andere vakgroepen. Ter illustratie voerde men aan: het verschil in behandeling van de nationale rekeningen door de vakgroep statistiek en de vakgroep makro.

Weet je eigenlijk wel jongen
dat onderwijs meer dan dertig procent
van ons nationaal inkomen kost ?!!!

Gezien het programma moet het voor de vakgroepen makro en mikro mogelijk zijn om gezamenlijk methodologie, geschiedenis van het economisch denken en economische geschiedenis te behandelen. Dit programma zou in ieder geval, als belangrijkste onderdeel van de algemene inleiding, gezamenlijk tot Kerstmis gedaan kunnen worden. Uiteraard zonder doublures zou dan voor de 2e periode een verdeling van de stof over mikro en makro gemaakt kunnen worden. Op deze wijze zou langzamerhand een volledige integratie tussen beide vakgroepen kunnen plaatsvinden. Het uiteindelijke resultaat kan dan een efficiënter en beter onderwijsprogramma betekenen.

Ook naar de kandidaatsfase zal dit zijn uitwerking kunnen hebben, waardoor het bijvoorbeeld mogelijk is om ook daar meer aandacht te besteden aan de klassieke school, minder de nadruk op de wiskundige modellen te leggen en meer ruimte te geven om de vooronderstellingen te bediscussieren.

Ten aanzien van de algemene inleiding werd ook nog opgemerkt dat de benaderingswijze van het boek van Robinson & Eatwell, Introduction to modern economics, veel meer aanzet tot nadenken; dit in tegenstelling tot de aanpak die in het boek van Gill; Klok & De Beer, en Klundert & De Graaf gekozen is.

Het bevorderen van de zelfwerkzaamheid en de uitdrukkingsvaardigheid moeten een belangrijk onderdeel vormen van de studie.

Volgens de aanwezige propedeuse-studenten moet het probleem rond het functioneren van de werkgroepen teruggevoerd worden op de inhoud en de aanpak van de studiestof, zoals hiervoor al min of meer is aangegeven bij het boek van Robinson & Eatwell. Onderzocht moet worden welke wiskundige delen van de stof in pleno-vorm gegeven kunnen worden. De werkgroepen moeten, zij het in een andere functie, blijven bestaan. De pleno-kolleges moeten de bedoeling hebben om de studie-stof van de werkgroepen te begeleiden en niet, zoals nu wel het geval is, daar los van te staan. In de werkgroepen moet meer ruimte gegeven worden voor discussie over de vooronderstellingen van de te bestuderen theorieën.

Voor zover daartoe ruimte en gelegenheid bestaat, komt de discussie niet op gang. Daarbij vraagt men zich af of de docenten wel allemaal in staat zijn om een discussie te voeren over de gebezigde vooronderstellingen? Wat dat betreft zou bij sollicitatie-procedures wel meer aandacht gegeven mogen worden aan de onderwijskwaliteiten van sollicitanten.

Ook viel als algemene opmerking te beluisteren - en dat niet eens alleen van de studenten - dat het propedeuse-onderwijs van de zijde van de docenten niet uitmunt door belangstelling. Verklaart dit misschien ook niet veel ongenoegen over de huidige gang van zaken in het huidige propedeuse-onderwijs?

Door al deze kritieken, maar ook - en niet in het minst - door de wens van de studenten om hun bijdrage te leveren aan de opzet en de inhoud van het propedeuse-onderwijs, wordt de uitspraak: "studenten in de vakgroepen", nog eens extra benadrukt. Nog veel te vaak wordt de inbreng van de studenten in het onderwijs genegeerd, dat hebben we het afgelopen jaar kunnen zien. Terwijl op veel andere fakulteiten door de WUB er mogelijkheden tot studentenparticipatie in de vakgroepen zijn, is daar op onze fakulteit nog geen sprake van. Wil de herstrukturering voor de propedeuse-fase zin hebben, dan dient in ieder geval onze konklusie in het definitieve advies aan de Academische Raad overgenomen te worden.

Kees de Boer.

kandidaats

Op de fasevergadering van het kandidaats, die bezocht werd door plusminus twintig studenten en twee docenten, werd besproken hoe het kandidaatsgedeelte van een geherstructureerde studie er uit zal moeten zien. Het bleek dat alle aanwezigen ervan uit wilden gaan dat deze studie vijf jaar zal duren, waarbij dus twee jaar voor het kandidaats gereserveerd wordt.

Wat de bloklengthe betreft kwamen twee alternatieven ter sprake nl.

1. Die, waarbij voor elk vak een bloklengthe van één semester zal gaan gelden en

2. Die, waarbij de hoofdvakken een semester, en de keuzevakken een trimester zullen gaan duren.

Voor dit laatste voorstel pleitten de volgende argumenten: er zal niet langer de situatie bestaan dat, indien men de geplande cursusduur niet wil overschrijden, papers in de vakantie geschreven moeten worden, en er zal bovendien wat ruimte vrij-

komen voor referaatgroepjes e.d. Of met deze opzet tot een betere tentamenspreiding gekomen zal kunnen worden, was niet voor iedereen duidelijk. Toch koos de meerderheid voor alternatief twee, mits dit niet leidt tot onoverkomelijke rooster-technische bezwaren.

Een ander belangrijk discussiepunt was de plaats van het vak welvaarts/IEB/indo. In de herprogrammeringscommissie zijn voorstellen gedaan om dit vak als verplicht te schrappen, zodat het aantal keuzevakken tot drie uitgebreid kan worden. De meeste aanwezigen vonden dat met name een inleiding IEB tot het basispakket van iedere econoom moet behoren. Voorts werd aangevoerd dat het wegvallen van een verplicht sociaal-economisch vak zal leiden tot een te vroegtijdige specialisatie en een te sterke nadruk op de bedrijfseconomische vakken. Dit leidde tot een discussie over welke plaats de bedrijfsecon. vakken überhaupt in

het pakket zullen moeten innemen en welke vakken hiervoor in aanmerking komen. Dit leidde tot de constatering dat de commissie niet is ingegaan op de inhoud van het kandidaatsonderwijs, de onderwerpen die behandeld moeten worden en de tijd die hiervoor vereist is. Men heeft de bestaande vakkenindeling gehandhaafd en een vraag als: "waarom financiering en calculatie en bv. geen externe organisatie?" blijft in het luchtledige hangen.

M.b.t. IEB/Welv. kwam men tot de conclusie dat, mede gezien de overlappingen in de behandelde stof met andere vakken, bekeken moet worden of deze theorie gedeeltelijk in de propedeusefase en gedeeltelijk in het kader van de vakken Micro en Macro in het kandidaats behandeld kan worden.

Om vroegtijdige specialisatie tegen te gaan, werd gesuggereerd, zouden er beperkingen in de keuzevrijheid der drie keuzevakken aangebracht kunnen worden. Voorts werd er de nadruk op gelegd dat de extra-ruimte voor de verplichte vakken zodanig benut zal moeten worden dat experimentele onderwijsvormen een grotere kans krijgen.

doctoraal

De fasevergadering in het doctoraal heeft niet alleen de eigen studiefase behandeld, maar ook uitspraken gedaan over de propedeuse en het kandidaats. De doctoraalstudenten waren van mening dat de propedeuse een algemene inleiding in de economie moet zijn, waarbij integratie tussen micro- en macro-economie voorop moet staan. Een historische benadering van de ontwikkeling van de economische theorie lijkt de beste aanpak. Andere belangrijke onderdelen van een inleiding zijn economische geschiedenis en methodologie en/of wetenschapsfilosofie. Aangedrongen werd op een snelle installatie van een propedeuseprogramma- en -evaluatie commissie.

Het kandidaats moet beschouwd worden als de basis voor iedere economiestudent. Daarom moet deze fase breed van opzet zijn en een "spectrum van economische theorieën" aan de orde stellen. Om dit doel te bereiken, lijkt de invoering van semester-blokken gewenst. Het werken met referaten en papiervervangende werkgroepen kan de schrijfvaardigheid van de studenten bevorderen en de "paper-bottleneck" in de kandidaatsfase laten verdwijnen.

In het doctoraal zelf moet meer aandacht besteed worden aan de samenhang van de vakken. Afstudeerprojecten (in plaats van scripties) kunnen een samenwerkingsvorm van verschillende werkgroepen impliceren en een belangrijke ommissie in de opleiding aanvullen, nl. het gebrek aan praktische ervaring met onderzoek.

Vaak zal een trimesterblok te kort zijn vooral bij grote tentamens. De herstructurering zal in feite een afbraak betekenen van het niveau van de opleiding: uitloopmogelijkheden door intensieve onderwijsvormen verdwijnen.

De vergadering opperde de suggestie een studiepunten-systeem in het doctoraal in te voeren. Hierdoor kan een coherenter specialisatie worden bereikt en compensatie worden ingebouwd voor vakken of projecten die langer dan een trimester duren.

Gezien het voorgaande, wees de vergadering een vierjarige opleiding zonder brede basis af en eiste een vijfjarige cursusduur.

Bij de inhoudelijke invulling van de semesterblokken in het kandidaats en veranderingen in het doctoraal, zo stelden de doctoraalstudenten, is de tegenwoordigheid van studenten in de

vakgroepen een eerste vereiste. Er kan zo ook iets gedaan worden aan de taakverdeling van de docenten. Vaak worden immers in de propedeuse-fase de minst-ervaren docenten "gedumt", terwijl juist die fase de bekwaamste docenten nodig heeft! Invloed van studenten op de benoeming van medewerkers kan ook bijdragen aan de kwaliteitsverhoging van het docentencorps.

asva

De ASVA heeft een bezuinigingsmapje uitgegeven onder de titel "de 10-miljard exercitie". Rond dit thema wordt een lezingencyclus georganiseerd. Op 21 mei wordt een Onderwijsdag gehouden over de bezuinigingen in het onderwijs en de

recht

Vorig jaar november werd door de vakgroep recht het initiatief genomen tot een paperbegeleidende werkgroep vnl. voor kandidaatsstudenten.

De opzet was het onderzoeken welke rechtsregels en voorschriften, zowel in nationaal als in EEG verband in acht moeten worden genomen door de prijszetter (o.a. fabrikant, detailhandelaar, importeur, etc.) en bij wie de bevoegdheden liggen om deze rechtsregels en voorschriften uit te vaardigen.

Daar de meeste deelnemers nog niet met het vak recht in aanraking waren geweest, moest eerst het nodige grondwerk worden verricht m.a.w. er moesten wetten en beschikkingen worden doorgeploegd, hetgeen een taai bezigheid bleek. Dit werk werd opgesplitst onder de deelnemers en iedereen schreef een stukje over zijn deelgebied, dit ter voorkoming dat iedereen hetzelfde zou doen. Dit grondwerk diende tevens als basis voor de uiteindelijke paper. Om de eerste fase (het grondwerk) te toetsen, was er een lijst producten opgesteld waaruit door de deelnemers kon worden gekozen.

De bovenstaande problematiek werd nu getoetst en wel voornamelijk in gesprekken met vertegenwoordigers van de diverse verenigingen en ministeries. Dit alles vond zijn weerslag in de papers die werden geschreven. Doordat het evaluatierapport nog niet klaar is kan nog niet worden ingegaan op het onderwijsproject als zodanig en in vergelijking met gewone papers en andere werkgroepen aan deze faculteit. Dit komt in het volgende nummer van ROSTRA aan de orde.

Ron Humme

herprogrammering. De Onderwijsdag begint om 12 uur en vindt plaats in de Oudemanspoort.

Op 1 juni wordt een economienforum gehouden om 19.00u. Links en rechts geven hier hun mening over de bezuinigingen.

Het mapje kost f2,- en voor ASVA-leden f1,50.

PROJEKTGROEP IN WORDING

"De aanleiding voor deze praat-avonden moet gezocht worden in het feit, dat voor discussie over de stof binnen de bestaande studie-opzet en door het functioneren van de werkgroepen te weinig mogelijkheden zijn", aldus één van de leden.

"De stof, die in de werkcolleges gepresenteerd wordt, is dermate omvangrijk, dat het hele werkcollege nodig is om aan te geven wat ermee bedoeld wordt. De vragen en discussiepunten i.v.m. de stof komen dan niet meer aan bod. De vooronderstellingen, waarvan wordt uitgegaan, moeten om te theorieën te begrijpen en te vergelijken, noodzakelijk bediscussieerd worden. De theorieën zijn opgesteld in een bepaalde historische fase, en dan ook sterk bepaald door de tot dan toe heersende opvattingen en inzichten in het functioneren van de maatschappij. In hoeverre deze theorieën thans nog geldig zijn of dat haar vooronderstellingen destijds juist zijn geweest, moet onderzocht worden. De actualiteit vormt daarvoor het beste en ook het meest voor de hand liggende aangrijpingspunt. Kijk maar eens naar de ontwikkeling van de verschillende stromingen in de loop der eeuwen. De fysiocraten (18e eeuw) gaan bij hun analyses uit van een verdeling van de maatschappij in klassen: landheren - boeren - handwerkslieden. Aan het eind van de 18e eeuw komt daarin verandering. De industrie komt op en er gaat een klasse van arbeiders ontstaan. Dit is de periode waarin de klassieken hun visie ontwikkelden, nl. arbeid is de fundamentele produktiefactor. Het economisch mechanisme gebaseerd op klassen nemen ze daarbij over.

Daarna komen dan de Neo-klassieken, die het klassieke concept van de accumulatie vervangen door de analyses van vraag en aanbod (marktgedrag en nuts-maximalisatie).

Hieruit blijkt hoe belangrijk het is om de geschiedenis van het economisch denken en de daarmee in verband staande economische geschiedenis na te gaan.

TEKSTEN

Wij trachten, al gaat het dan langzaam en valt de keuze van de teksten niet altijd zo gemakkelijk, deze leemte op te vullen", aldus Anton Kea. Barend van Herpe: "Juist omdat de neo-klassieken in ons economie-onderwijs veel aandacht krijgen, betekent dit voor ons dat we extra aandacht moeten geven aan theorieën van andere scholen zoals die van de klassieken en de fysiocraten. Met name de arbeidswaardeleer krijgt volgens ons te weinig aandacht".

"Verder vinden we", aldus Joop van Dalen, "dat er meer aandacht besteed moet worden aan wetenschapsfilosofie. Hoe komen theorieën tot stand, waaruit zijn ze opgebouwd, welke eisen moet je stellen t.a.v. de verificerbaarheid en de falsifieerbaarheid. In de loop der jaren is de wetenschapsopvatting nogal eens gewijzigd. De onderscheidingen in de verschillende kentheorieën en de wetenschapsmethoden zijn, althans voor ons, nog geenszins duidelijk, maar ook

geldt dit voor veel andere wetenschappers, blijkens hun publikaties".

PROGRAMMA

Bovenstaande vormt de probleemstelling zoals de discussiegroep die zich min of meer heeft gesteld.

Dat betekent dat bij de keuze van de teksten uitgegaan moet worden van de geschiedenis van het economisch denken, de economische geschiedenis en de wetenschapsfilosofie. Voorwaar geen geringe opgave zoals zij die zich gesteld zien.

Ook een probleemstelling die de vakgroep bij de vaststelling van het programma voor volgend jaar ter harte zouden moeten nemen, is een uitspraak die door veel meer studenten wordt onderschreven.

In de discussie van de eerste weken in januari is al duidelijk geworden dat dit initiatief niet beperkt zou mogen blijven tot de propedeuse-periode. In de opzet van de propedeuse-studie is "nog" geen ruimte hiervoor! De kandidaatsfase kent hiervoor, zij het geen vaste plaats in het programma, toch een mogelijkheid via de papier-vervangende werkgroepen. En dit zou zelfs uitgebouwd kunnen worden.

Wellicht kan naar onderwijsvormen gewerkt worden, waarin gebruik gemaakt wordt van projektonderwijs. In de afgelopen jaren is het een enkele maal gelukt om een projektgroep erkend te krijgen als vervanging voor een paper.

ORIENTATIE

Maar volgens Jan Blom zijn we nog niet zover, hoewel de voorstellen van de commissie herstructurering met het bevorderen van zelfwerkzaamheid en uitdrukkingsvaardigheid, het vormen van papier- en referaat-groepjes, ook in het eerste jaar, wel in die richting gaan.

"De ervaringen die wij de afgelopen vier maanden in onze groep hebben opgedaan, hebben toch, al is het nog maar kort, een aantal belangrijke inzichten opgeleverd. Na de vaststelling van de probleemstelling stonden we voor de keuze van de teksten. Dat was - en is nog steeds - geen eenvoudige kwestie. Materiaal wat onze probleemstelling volledig zou dekken is er niet, dus we moesten een eerste keuze maken. Daarbij zijn we er wel van uitgegaan dat we het eerste halfjaar oriënterend bezig zouden zijn. Dat houdt in: het leren onderscheiden van de verschillende begrippen in de theorieën die deze hanteren. Verder betekent deze periode het vinden van een voor ons werkbare discussievorm.

Om met dit laatste te beginnen, nu zijn we zover dat in de voorbereiding van een bepaalde tekst iedereen deze tekst doorleest en voorziet van de voor hem belangrijke noten en vragen en dat één persoon een uittreksel maakt, waarin de hoofdlijnen en belangrijke discussiepunten naar voren komen. Het betekent praktisch ongeveer 2½ uur voorbereiding thuis en 4 uur discussie. Deze discussie moeten we dan ook weer niet te eng opvatten, want daarbij worden steeds verbindingen gelegd met

Vanaf januari 1976 komen een vijftal propedeuse-studenten wekelijks bij elkaar om te praten over een onderwerp wat nauw verband houdt met de economische studie. Een initiatief dat niet nieuw is, doch wat wel een indikatie kan zijn hoe men de studie economie ervaart en hoe men daar zelf, zij het beperkt, iets aan probeert te veranderen. De groep wordt gevormd door Joop van Dalen, Anton Kea, Barend van Herpe, Jan Blom en Kees de Boer. Met deze groep voerde de redactie van Rostra een gesprek over hun ervaringen en ideeën.

voorbeelden uit de dagelijkse praktijk en zeker waar we in onze propedeuse-studie mee gekonfronteerd worden". Barend van Herpe: "Dat laatste betekent, dat ook de teksten die we bijvoorbeeld voor makro of mikro moeten doorlezen, voor ons belangrijke discussiepunten vormen op zo'n avond". Anton Kea wijst dan ook op een belangrijk neven-effekt van zo'n groep: "Iedere dinsdagavond komen we steeds bij iemand anders bij elkaar. We eten dan samen en daarna vindt de discussie plaats. Maar ook wordt er zo'n avond gepraat over de studie-opzet, de inhoud, hoe we dat zelf ervaren en over naar ons idee belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen, ook in verband met de studie en we wisselen literatuur uit. En we ervaren nu al verbeterde inzichten in onze motivaties om deze studie te kiezen of juist naar alternatieven te gaan zoeken naast de studie, bijvoorbeeld in de vorm van onze discussiegroep, of het volgen van bepaalde colleges aan andere faculteiten".

WERKGROEP

Eigenlijk zouden dergelijke discussies binnen de werkgroepen gevoerd moeten worden, maar wanneer daar onvoldoende ruimte voor geboden wordt, ook door het overladen programma, en de discussie slechts drijft op enkele mensen, moeten we andere middelen hanteren om in onze behoefte te voorzien en anderen duidelijk te maken welke noodzaak daartoe in een goede economische studie bestaat.

BEGRIPPEN

De afgelopen vier maanden zijn twee boekjes bestudeerd. Inleiding tot de marxistische economie van Mandel en een boekje over de wetenschapsopvattingen van Popper.

Kritiek op beide boekjes is, hoewel zij een aardige kennismaking betekenen met het begrippen-apparaat in de arbeidswaardeleer en de benadering van verschillende wetenschapsopvattingen door Popper, dat ze verschillende uitspraken doen, die niet nader worden uitgewerkt.

Bij de keuze van volgende teksten willen zij meer profiteren van groepen, die daar eerder mee bezig zijn geweest. Mogelijkerwijs gaan zij zich ook oriënteren bij de eerstejaars projektgroepen, zoals ze o.a. al bestaan bij de faculteiten politiekologie en sociologie.

Kees de Boer

Zijn er onder de eerstejaars meer mensen die voor een dergelijke discussiegroep belangstelling hebben, of hebben jullie zelf ideeën om hieraan binnen het economie-onderwijs aan onze faculteit vorm te geven, neem dan contact op met de redactie van Rostra en vraag naar ondergetekende.

Kees de Boer
Groep B2.

EN NU: ZIMBABWE!

INGEZONDEN DOOR: ANTI-APARTHEIDS BEWEGING NEDERLAND

Sinds April 1974, toen het fascistische regime in Portugal werd afgezet, is het dekolonisatieproces in zuidelijk Afrika in een stroomversnelling gekomen. Eerst werd Mozambique onafhankelijk. Enige maanden geleden volgde, na een mislukte poging van Zuid-Afrika en Westerse mogendheden de macht in handen te leggen van vazallen, de onafhankelijkheid van Angola. Dit dekolonisatieproces is niet meer te stoppen. Het zal niet lang meer duren of ook het door een blank minderheidsregime geregeerde Rhodesië (in het Afrikaans: Zimbabwe) en het illegaal door Zuid-Afrika bezette Namibië zullen bevrijd zijn. Ten slotte kan ook in Zuid-Afrika de overheersing van een kleine blanke minderheid over de zwarte massa niet eeuwig voortduren.

Voordat het zover is zal helaas nog wel even duren. Het eerst staat de bevrijding van Zimbabwe op het programma. De laatste tijd verschijnen er steeds meer berichten in de pers over toenemende guerilla-activiteiten in dit gebied. Zelfs Kissinger ziet, blijkens recente uitlatingen tijdens zijn rondreis door Afrika, in dat het Smith-regime geen lang leven meer beschoren zal zijn. De enige die het bestaan van dit regime nog wat kan rekken is Zuid-Afrika. Het lijkt daarom zinvol om in dit artikel aandacht te besteden aan de relaties tussen de enige nog overgebleven racistische regimes in zuidelijk Afrika: Rhodesië en Zuid-Afrika.

ALGEMEEN

Zuid-Afrika, de bakermat van de Apartheid, is de machtigste staat op het Afrikaanse continent. Het brengt ongeveer 75% van de totale industriële productie in Afrika voort. Het kent geen gelijke wat betreft economische macht, militaire kracht en technologische ontwikkeling in de landen beneden de Sahara. Het totale Bruto Nationaal Product van deze landen is nog geen 1/3 van dat van Zuid-Afrika.

Zimbabwe is, na Zuid-Afrika en Angola, economisch het meest ontwikkelde land in zuidelijk Afrika. Hoewel het niet een van de eerste gekolonialiseerde gebieden in zuidelijk Afrika was, hebben zich er later een groot aantal blanke boeren gevestigd en bereikte het een redelijke mate van industrialisatie. Naar Westerse normen gemeten is Rhodesië echter een klein, achterlijk land gedoemd tot afhankelijkheid van grotere en machtiger bondgenoten.

Toen het Smith-regime zich in 1965 eenzijdig onafhankelijk verklaarde - en daarmee de heerschappij van 250.000 blanke kolonisten over 6,5 miljoen Afrikanen vestigde - werd het proces van dekolonisatie van vroegere Engelse koloniën in Afrika een tijdelijk halt toe geroepen. Het werd echter ook meteen duidelijk dat Smith zich zonder hulp van buitenaf niet zou kunnen handhaven. De meest voor de hand liggende bondgenoot was uiteraard Zuid-Afrika. De toenemende afhankelijkheid van Rhodesië van het racistische buurland ging gepaard met een uit de ontwikkeling van het kapitalisme in Zuid-Afrika voortvloeiend proces: het Zuid-Afrikaanse expansionisme. Zowel diplomatiek (de zgn. ontspanningspolitiek) economisch (streven naar een gemeenschappelijke

markt in zuidelijk-afrika) als militair (Zuid-Afrikaanse interventie in Angola, bombardementen van dorpen in Zambia) probeert Zuid-Afrika zijn invloedssfeer in zuidelijk Afrika uit te breiden. Alleen al om afzetmarkten te vinden is dat noodzakelijk. Door de uitzonderlijk lage lonen van de Afrikanen in Zuid-Afrika is er in dat land namelijk niet voldoende koopkracht om de snel groeiende stroom van industriële producten te consumeren.

Het gemeenschappelijk belang van de blanke minderheden in Rhodesië en Zuid-Afrika in het handhaven van hun overheersing over Afrikaanse meerderheden drijft de twee landen in een racistisch bondgenootschap tot elkaar. Dit proces wordt versterkt door de toenemende kracht van de bevrijdingsbewegingen, de dekolonisatie van Angola en Mozambique en de internationale isolering van de twee Apartheidsregimes.

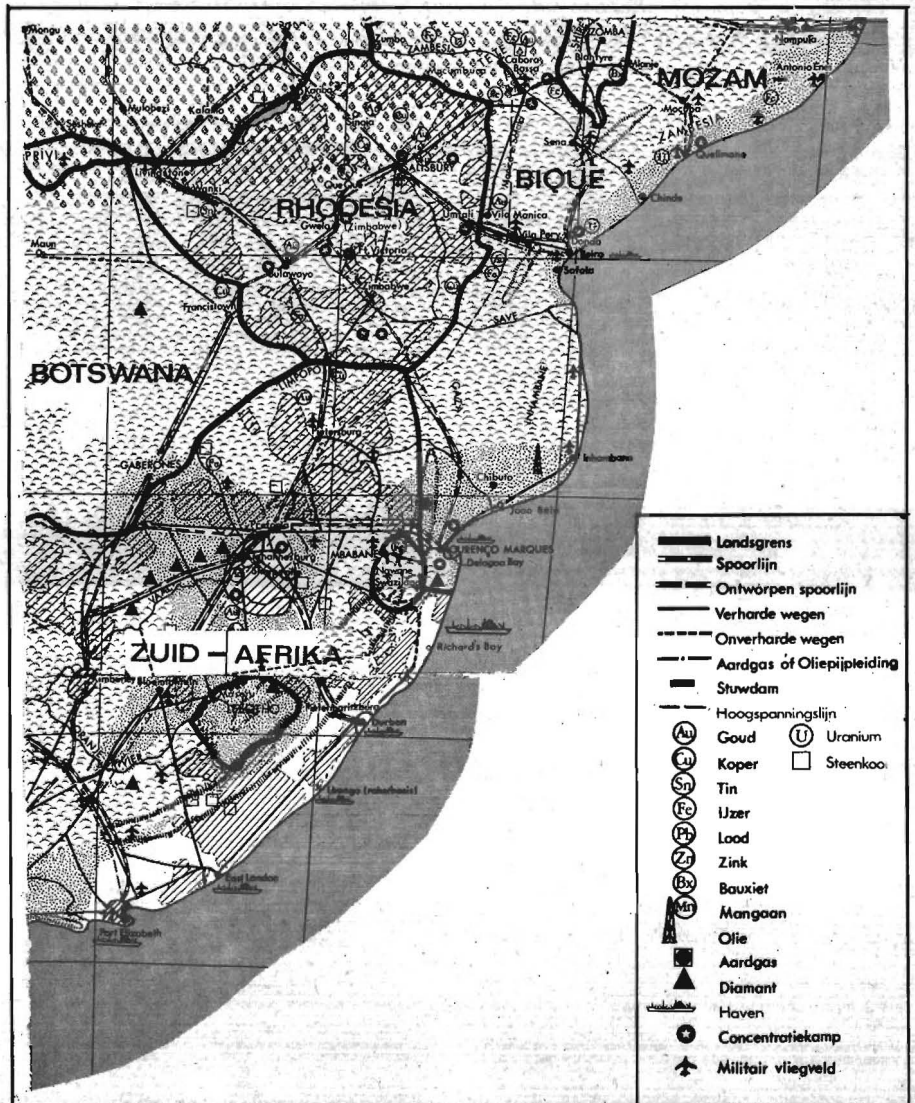
HANDEL

Sinds de eerste blanken zich in Rhodesië vestigden is de handel met Zuid-Afrika een vitaal onderdeel van de Rhodesische economie. Het voordeel lag niet alleen bij Rhodesië. Het land was een waardevolle markt voor een toe-

nemende reeks van Zuid-Afrikaanse consumptie- en kapitaalgoederen. De Betaalingsbalans tussen de twee landen is steeds ten gunste van Zuid-Afrika geweest. Via een groot aantal douane- en handelsovereenkomsten is de handel tussen de twee landen geregeld. Deze overeenkomsten zijn de laatste jaren onderdeel geworden van het Zuid-Afrikaanse streven naar een douane-unie in zuidelijk Afrika.

De nauwe handelsrelaties tussen beide landen bieden uitstekende mogelijkheden om de door de Verenigde Naties en de Veiligheidsraad afgekondigde economische boycot van Rhodesië te doorbreken.

Sinds Mozambique een maand geleden zijn grenzen sloot voor Rhodesische producten loopt het illegale handelsverkeer tussen Rhodesië en Westerse landen volledig via Zuid-Afrika. Het doorbreken van de sancties op het handels- en betalingsverkeer met Rhodesië is niet de enige manier waarop Zuid-Afrika (en zijn Westerse bondgenoten) Rhodesië economisch te hulp schiet. Nog geen week nadat Smith eenzijdig de onafhankelijkheid uitriep tekenden de nationale banken van Zuid-Afrika en Rhodesië een overeenkomst waarin de financiële- en handels-

relaties werden vastgelegd zoals ze voor de onafhankelijkheidsverklaring waren. Zuid-Afrika geeft op grote schaal leningen aan het bedreigde Smith-regime.

Het breken van de boycot is in Zuid-Afrika een soort nationale sport geworden. De samenzweerders zitten in directiekamers, gemeenteraden en in iedere Zuid-Afrikaanse haven. Iedereen is erbij betrokken. Bankiers breken de boycot op het betalingsverkeer door Rhodesische import en exporten te financieren. Rederijen werken mee door de Rhodesische goederen met Zuid-Afrikaanse papieren, valse certificaten van oorsprong en misleidende merktekens te verschepen. De goederen worden onderweg op andere schepen overgeladen en hun bestemming verandert gedurende de reis verschillende malen. Om de handel te bevorderen is het spoorweg- en wegennet tussen de twee landen verbeterd. Het belangrijkste is de nieuwe spoorweg van Salisbury via Beit Bridge (op de grens tussen Zuid-Afrika en Rhodesië) naar Durban. Nu Mozambique zijn grenzen gesloten heeft voor Rhodesische goederen zal dit de voornaamste exporthaven voor deze goederen worden.

INVESTERINGEN

Lange tijd waren de investeringen in Rhodesië gering. Ze waren voornamelijk van buitenlandse oorsprong. Slechts 30% van de binnenlandse kapitaalvorming kwam van de blanke kolonisten. Onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog begon een steeds grotere stroom van buitenlands kapitaal Rhodesië binnen te komen, aangetrokken door de zeer lage lonen van de Afrikaanse arbeiders en de aanwezigheid van mineralen. Dit ging in de jaren '50 door. Het Zuid-Afrikaanse kapitaalbelang in Rhodesië werd steeds groter. In 1963 bedroegen de Zuid-Afrikaanse belangen in Rhodesië f 800 miljoen. In 1974 ca. f 1.600 miljoen. De totale buitenlandse investeringen stegen van f 1.800 miljoen in 1963 tot f 4.400 miljoen in 1974. Het Westerse kapitaal werkt in Rhodesië meestal samen met Zuid-Afrikaanse kapitaalgroepen. Vooral sinds de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring door Smith in 1965 is het daarom moeilijk de diverse kapitaalstromen uit elkaar te houden. Om politieke moeilijkheden in eigen land te vermijden werken Amerikaanse- en Engelse ondernemingen in Rhodesië vaak onder de dekmantel van een Zuid-Afrikaanse onderneming. Sinds 1965 is de Zuid-Afrikaanse betrokkenheid in alle sectoren van de economie enorm toegenomen. Dit lag in de lijn der verwachtingen. De expansie van de Zuid-Afrikaanse economie in de jaren '60 betekende dat meer kapitaal beschikbaar kwam voor investeringen in het buitenland (kapitaalexport). Een van de meest voor de hand liggende mogelijkheden was uiteraard bondgenoot Rhodesië. De belangrijkste reden voor meer Zuid-Afrikaanse investeringen in Rhodesië was echter de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring zelf en de boycot die hiervan het gevolg was. Hierdoor werd Rhodesië afgesloten van andere kapitaalbronnen. Een deel van de leningen, die Zuid-Afrika afsluit op de Eurobondmarkt komen in Rhodesië terecht.

MILITAIRE HULP

Het is duidelijk dat de kredieten, nodig voor de overleving van de Rhode-

sische economie, sinds 1965 direct of indirect van Zuid-Afrika komen. Het Rhodesische regime heeft hierdoor zijn bestaan kunnen rekken. De Zuid-Afrikaanse kapitalisten hebben overigens hun eigen belangen niet verwaarloosd. Door hun activiteiten naar andere landen in zuidelijk Afrika, en met name Rhodesië, uit te breiden hebben ze hun winsten flink kunnen opvoeren. Ze hebben een groot belang in de Rhodesische economie en de overleving daarvan.

Het zijn echter niet alleen economische motieven die Zuid-Afrika ertoe brengt het wankele minderheidsregime van Smith te beschermen. Er bestaan bv. nauwe culturele banden tussen de zeer racistische boeren in Rhodesië en Zuid-Afrika. Voor deze boeren zijn zelfs de apartheidregimes van Vorster en Smith nog te progressief.

Overigens geloven ook deze leiders dat ze een heilige beschavingsopdracht te vervullen hebben. Zo verdedigde Smith het uitroepen van de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring van Rhodesië met: "het zeker stellen van een permanente plaats in zuidelijk Afrika voor de blanke en zijn beschaving". Van Vorster zijn soortgelijke uitspraken bekend.

De sterke economische - en culturele banden tussen de beide landen hebben ook geleid tot een militair bondgenootschap. Zuid-Afrika levert militair materieel aan Smith en heeft lange tijd ongeveer de helft van de manschappen

voor het Rhodesische leger geleverd. Vorig jaar trok Vorster zijn troepen terug om een compleet internationaal isolement te voorkomen. Ook hebben Zuid-Afrikaanse bommenwerpers herhaaldelijk aanvallen gedaan op guerillakampen en dorpen in Zambia.

SLOT

Ondanks de uitgebreide steun van Zuid-Afrika aan Rhodesië lijkt het Smith-regime geen lang leven meer beschoren te zijn. Na Angola en Mozambique zal het volgende land zijn waar de Afrikanen na eeuwen van onderdrukking, hun rechten zullen opeisen. De halsstarrige houding van Smith, die dit gegeven niet wil onderkennen, heeft zelfs Kissinger - toch ook niet terugschrikkend voor een buitenlandse avontuur - tot wanhoop gebracht. De volgende mijlpaal in de bevrijdingstrijd van de Afrikanen zal Zuid-Afrika (en Namibië) zijn. Of de Westerse landen zich ook daar afzijdig zullen houden, valt gezien de enorme kapitaalbelangen van Westerse ondernemingen in dat land, nog te bezien. Het moet echter duidelijk zijn dat de tijden van het oude kolonialisme en racisme eendaags definitief voorbij zijn. De toekomst in Afrika is aan de bevolking van de Afrikaanse landen. Steun het Afrikaanse verzet!! Steun het Steunfonds voor Afrikaanse arbeiders in Zuid-Afrika, Namibië en Zimbabwe!! Postgiro: 3301836 t.n.v. Steunfonds.

›Eén geweer
houdt honderd
zwarten koest‹

In Rhodesië woedt een van de laatste oorlogen tussen blank en zwart. De blanke kolonialen, waaronder veel Hollandse boeren, vechten voor hun eigen rust en orde. Een oorlog tussen vaders en zonen. Maar de zonen zijn nu opgestaan en de vaders zullen moeten buigen.

En, wilt U nu ook wat tegen elkaar zeggen? EEN DOKTORAALKOLLEGE

De goede gewoonte is aan het groeien in Rostra verslag te doen van pogingen tot p r a k t i e s e vormgeving aan ideeën over betere studievormen. Het kollege makro-klein in het 2e blok was zo'n poging. Traditioneel behelst het onderwijs in de makro-ekonomie voor het klein tentamen niet meer dan het individueel bestuderen van literatuur, naast een onverplicht hoorcollege van 1x2 uur over een 'roulerend' onderdeel van de theorie. Het afgelopen blok was echter bestempeld als 'eksperiment', niet 'officieel', maar gewoon in de zin van: laten we 's kijken of van zo'n blok niet méér te maken valt dan elf weken languit in de banken hangen. Minutieuze spellers van Rostra weten dat aan deze poging een lange geschiedenis voorafging: over de geleidelijke metamorfose van het makro-hoorkollege zijn in de nrs. 37 en 42 al verslagen verschenen. Als uitvloeisel van de toen opbloeiende activiteiten in het doktoraal begonnen in februari '75 enkele studenten, mede geïnspireerd door de eerste verbeteringen die aan het toen lopende hoorcollege werden aangebracht, plannen te smeden voor een kollegevorm in het daaropvolgende blok, die meer rendement zou opleveren. De gedachten concentreerden zich ruwweg rond de volgende punten: 'aktievere' onderwijsvorm (diskussie, referaten), meer integratie van de, tijdens de al ingevoerde ekstra diskussiekolleges toch nog erg los van de gedoedeerde theorie behandelde aktualiteit, aanwezigheid-vooraf van een syllabus of andere literatuur, aanpassing van de tentamenliteratuur, grotere studenteninbreng in de bepaling van onderwerp en werkwijze. Het heeft tot januari van dit jaar moeten duren voor de ideeën van die eerste groep (deels) hun weerslag hebben kunnen vinden in het toen gestarte 'eksperiment'. Zie nog Rostra 42.

VORM EN REALISATIE

De afgesproken vorm: Eén uur hoorcollege, gevolgd door een uur discussie. Op basis van vrijwilligheid verzorgen studenten inleidingen ('referaten') daarvoor. Ipv. een syllabus een map gekopieerde artikelen (lieft 'brignelen', geen textbooks). Op twee besprekingskolleges kwam bovendien als onderwerp en wijze van behandeling uit de bus: "Werkgelegenheid en actuele problematiek", gedurende 7 weken (na een alg.inleiding over makro-ekonomie door docent Driehuis) een 'historische' behandeling van werkgelegenheidstheorieën mbv. de artikelenmap, uitmondend in 3 weken aandacht voor de huidige problematiek, aan de hand van de recente Preadviezen over werkloosheid. De realisatie: deze opzet is niet integraal verwezenlijkt. Op zich is er niets tegen een flexibele opzet - zeker in dit geval: de meeste deelnemers werden pas bij 't eerste' kollege op de hoogte gesteld van de 'experimentele' status van het blok; ze hebben dus tevoren vrijwel geen invloed daarop kunnen uitoefenen. Gevolg o.m. daarvan was dat van dege-

nen die zich, toen of later, meldden voor het verzorgen van een discussie-inleiding, slechts één niet behoorde tot de groep die zich had ingespannen voor dit kollege of in ieder geval op de hoogte was; voorts werd niet voor alle keren een inleiding voorbereid. Ook de door die groep voorgestelde ekstra bijeenkomsten (die bv. hun nut gehad hebben bij 't voorbereiden van de discussies op de kolleges) werden niet in grote getale bezocht.

Echter: bij dit alles speelt méér mee: het toch wel forse tijdsbeslag dat het bestuderen van de voorgeschreven artikelen voor elk kollege meebracht (ekstra bijeenkomsten kunnen daarbij overigens juist een steun zijn - en dat waren ze soms ook).

Over dat tijdsbeslag nog een opmerking: vaak wordt als eerste reserve tegen alternatieve onderwijsvormen naar voren gebracht de aanslag op het 'toch al zo overladen' programma van de staf - een argument waarvan o.i. de algemene geldigheid door dit blok wel afdoende is weerlegt: vergeleken met een heus hoorcollege waarvoor elke week een (ook nog in de vorm van een syllabus publikabele) tekst moet worden voorbereid is dit voor de docent een kalm blok geweest, zeker als daarbij betrokken wordt dat in maar een enkel van de 11 kolleges is vastgehouden aan het idee van de helft hoorcollege: vaak werd direkt overgegaan tot de discussie over artikel en/of 'referaat', waarbij alleen een inleiding verzorgd werd door een van de studenten.

TIJDGEBREK

Welbewust is de alg.inleiding een week uitgebreid om de eerste inleider meer tijd te geven; omdat de discussie in de eerste kolleges ook meer tijd in beslag nam dan was gepland, moest verder in het blok op de behandeling van latere theorieën besnoeid worden. Dit betekend achteraf gezien dat het o.i. beter was geweest bv. 3 van de 6 stromingen eruit te pikken en die diepgaander te behandelen (een systeem waartoe nu in de werkgroepen voor 't groot tentamen inderdaad is overgegaan). Dat zal wellicht als bijkomend voordeel hebben dat de specialisatie die er nu een beetje was van 'referaat'-voorbereiders tov. de rest in veel mindere mate zal optreden, wat weer stimulerend zal werken op de discussie.

Een probleem vormde de keus der artikelen, die ondanks 't streven nu eens niet leerboeken maar originele artikelen te nemen toch nog te vaak ipv. stukken van, stukken over bepaalde economie bleken te zijn - in dit blok is ons steeds duidelijker geworden hoe belangrijk 't is om ook de mensen zelf te lezen, alleen al opdat niet de inleiders als enigen over weergave en interpretatie kunnen diskussieren.

Een groot deel van de 'evaluatie' aan 't eind van 't blok ging over de voors en tegens van de gehanteerde aanpakmet-artikelen (een advies: spreek tevoren 't wanneer en hoe van zo'n eva-

luatie af; nu was 't een kwestie van onvoorbereid in slechts 20 overschietende minuten maar wat proberen te spuien). De meerderheid van de deelnemers zag die als één vooruitgang boven het uitsluitend gebruiken van samenvattende leerboeken ("eindelijk kan ik me bij Pigou méér voorstellen dan een formuleetje en een kurve"). Zelfs de hierboven al aangestipte zwaarte van het programma door de onvermijdelijke ballast die in zulke artikelen zit, deed daar niets aan af. Wát bij schrijvers 'ballast' is kunnen we beter aan ons eigen inzicht overlaten dan aan dat van andere 'samenvatters'. Wel zou een enkeling graag een tevoren door de docent verstrekte leidraad bij de map hebben gezien, maar daarover was allerminst eenstemmigheid; de suggestie van Driehuis dat 't voordeel van een hoorcollege zou zijn dat daaruit wél een tekst zou rollen die een goede samenvatting biedt, raakte daarom o.i. niet de kern. Bovendien: ook bij alle soorten werk- of discussiekolleges kan alles op schrift gesteld en bepraat worden.

AFLEERPROCES

Als we ons onze (vanzelfsprekend hooggestemde) verwachtingen herinneren, hoe nou zo'n andere kollegeopzet zou gaan draaien en wat we ons allemaal voorgesteld hadden in deze 11 weken aan inzichtverdieping te zullen opdoen in de economische theorie en de economische situatie, dan komt natuurlijk gauw een gevoel van teleurstelling boven (naast de alweer gesterkte overtuiging dat zoiets in 11 weken nauwelijks mogelijk is). Maar er is toch weer reden tot tevredenheid als we bedenken dat 't hier tevens gaat om een leerproces. Daarmee bedoelen we óók een afleerproces, eigenlijk m.n. voor de docent: hoe breng ik mijn mooie principes over zelfwerkzaamheid-door-mijnstudenten ook in praktijk, hoe leer ik af mij telkens weer in mijn oude vertrouwde rol te laten drukken; maar ook voor de studenten: hoe leren wij af om daar telkens toch weer aan mee te doen?

Nader toegelicht: al had 't soms de schijn van 't tegendeel, het feit blijft dat van werkelijke bepaling-door-de-studenten van wat er zou gaan gebeuren in de huidige situatie geen sprake is (dat geldt zoals we al schreven zéker voor de 'onvoorbereiden'): Dat alleen al is op z'n zachtst gezegd geen motivatieverhogende zaak. Maar ook uit de loop van het blok vallen genoeg anekdotes te vertellen over 't niet-ingaan op, 't zelfs niet ter discussie stellen van suggesties en wensen van deelnemers. Achteraf bedenken we dan: eigenlijk had telkens een van de deelnemers discussieleider moeten zijn ipv. Driehuis... Dan had waarschijnlijk eerder de hele groep z'n mening kunnen geven over 't uit de voorbereidingsdiskussie ontsproten idee om de Klas-sieken en Marx tezamen te behandelen; dan had het voortijdig vertrek van de docent bij een van de kolleges niet 'automaties' 't einde van dat kollege

betekend; dan had de groep zich kunnen uitspreken over de kritiek van discussie-inleiders op 't artikel dat behandeld werd en op 't teveel richten van de discussie op dat artikel - ipv. dat de docent telkens overal direkt als eerste op in ging ofwel zo'n kwestie buiten de discussie verklaarde. Te weinig kwam het nog op zulke momenten bij de deelnemers op dat misschien de docent wel eens niet degene zou zijn die de inhoud van de discussie zou moeten bepalen... De uitgebreidheid van de stof en, zoals we al schreven, het soms optredende te grote relatieve 'kennismonopolie' van referaatvoorbereiders, werkten natuurlijk ook niet stimulerend op de discussie. Maar de tevoren wel gehoorde opvatting dat de geringe discussie-inbreng van 'de studenten' nu eenmaal als gegeven aanvaard moet worden, is alweer gelogenstraf doordat weer is gebleken hoezeer 't, behalve aan 't gebrek aan training, afhangt van de voorwaarden waaronder die inbreng dient plaats te vinden. Dat het wel goed kan gaan bleek, helaas nogal laat..., op het slotcollege. Op voorstel van Driehuis werd de uiteindelijke discussie over het Preadvies van Den Hartog, Van de Klundert en Tjan zo'n driekwartier lang voorbereid in kleine groepjes - verspreid over 't lokaal, Driehuis er als een tevreden onderwijzer tussendoor laverend, glunderend neerblikkend op de zelfwerkzaamheid zijner pupillen. Dat werd de eerste maal van het trimester dat, jammer genoeg veel te kort, alle collegedeelnemers ruimschoots de gelegenheid hadden (en namen) om hun gedachten te formuleren, om uit te praten, om vrijuit te reageren op wat anderen naar voren brachten. Toen pas waren de groepen niet te groot voor discussie, toen pas was er een vorm gevonden waarin de docent niet als

vanzelfsprekend middelpunt fungeerde, een vorm waarover bovendien iedereen, inclusief de docent, z'n tevredenheid liet blijken. Blijkbaar zitten de grootste problemen niet in de 'persoonlijkheden' van docent of studenten, maar in de manier waarop een college wordt opgezet. Het was niet verbazend, gezien de normale gang van zaken, dat ook in dit blok de discussie vooral 'liep over' de docent, en hij was allicht ook 't meest in staat overal welbespraakt op in te springen. De ervaring met een college als dit is belangrijk, juist als je op zoek bent naar een bevredigender onderwijsvorm, waarin dat vermeden kan worden. Naast de al naar voren gebrachte ideeën zou je je kunnen voorstellen dat de docent zelf ook een 'discussiebijdrage' in de vorm van bv. een paper levert, waardoor zijn of haar inbreng in de discussie minder fragmentarisch wordt. En: gebleken is hoe moeilijk 't werken is met de tweeslachtige aanpak van discussiecollege/hoorcollege; de oplossing lijkt ons te liggen noch in de terugkeer naar 't pure hoorcollege, noch in 't radikaal uitbannen daarvan, maar in 't beter plannen door tevoren na te gaan waarvoor en op welk moment een hoorcollege functioneel is.

KORT NOG IETS

Kort nog iets over de inhoudelijke aspecten van het 'eksperiment'. De gekozen 'historiese' benadering vond iha. waardering bij de deelnemers. Hoogstens zou je kunnen opperen dat misschien teveel de nadruk is blijven liggen op het met elkaar vergelijken van historische theorieën, waarbij 't met elkaar konfronteren van actuele stromingen wat in het water gevallen is. Hoe dan ook ging het eigenlijk te snel om

meer te kunnen doen dan zeer fragmentarisch wat losstaande elementjes uit verschillende theorieën naast elkaar te zetten; hoewel de eerste 9x de basis hadden moeten leggen voor de behandeling van de actuele werkgelegenheidssituatie en de discussie daarover, lukte 't nauwelijks om zinvolle verbanden te leggen tussen de actualiteit en de behandelde theorie. Een van de oorzaken daarvan was misschien de fixatie op Den Hartog cs., zonder daarbij bv. uitgebreid de economiese ontwikkeling te betrekken, zodat 't soms meer weg had van een (op zich heus niet nutteloze) kursus modelinterpretatie. Maar of we veel zijn gevorderd in ons streven om, door 't naast elkaar plaatsen van verschillende stromingen, een eigen standpunt te ontwikkelen - dat is de vraag.

Twee slotopmerkingen: natuurlijk geeft dit stuk uitsluitend onze meningen weer - de evaluatie is niet zo verlopen dat we daaruit de gevoelens van alle deelnemers hadden kunnen destilleren. Ten tweede: de oppervlakkige lezer meent bij ons misschien alleen maar Kritiek en Zwartgalligheid te bespeuren. Moeten we nog eens uitgebreid verklaren dat we dit college als een verheugende ontwikkeling beschouwen; dat we weer eens hebben gemerkt dat er best wat te maken valt van ons onderwijs; dat we blij zijn dat ook in de doktoraalfase aan studenten- en docententant de wil daartoe aanwezig blijkt; dat 't een verademing is weer eens ergens gemotiveerd aan te werken?

Casper van Ewijk
Richard Hengeveld
Edze Kieft
Sander Kooistra

uitgeverij pegasus

K.Marx - Vormen die aan de kapitalistische productie vooraf gaan
± 75 blz., ingen. f 4,50

K.Marx - Over Godsdienst, Staat en het Joodse vraagstuk
artikelen uit "deutsch-französische jahrbücher" met een inleiding van Joop Wolff
114 blz. paperback f 6,-

J.Reed - Tien dagen die de wereld deden wankelen
het grootste ooggetuigenverslag van de Russische Revolutie
372 blz., paperback f 14,50

verkrijgbaar bij BOEKHANDEL PEGASUS
(en in de boekhandel)
LEIDSESTRAAT 25, ADAM
TEL. 231138

EXTERNE ORGANISATIE

Zoals aangekondigd in het december/januari nummer van Rostra, is in het tweede blok een werkcollege georganiseerd waarin na een korte theoretische introductie een aantal bedrijfstak- en ondernemingsstudies zijn verricht. De werkgroep bestond uit 8 man en was onder begeleiding van R. de Lange, met medewerking van W. Schoutendorp. Het was de bedoeling dat onderzoek een belangrijke plaats zou innemen, in de zin dat de studenten zelf allerlei gegevens verzamelen en aan de hand hiervan een onderzoekverslag schrijven.

Dit artikel geeft een verslag van dit werkcollege, met name van de wijze waarop het onderzoek van de deelnemers hierin heeft gefunctioneerd. Dit laatste wil ik centraal stellen, omdat enerzijds in het huidige studieprogramma nauwelijks plaats is voor eigen onderzoek van de studenten, terwijl anderzijds steeds meer stemmen opgaan om deze situatie te veranderen, maar men weet vaak niet zo goed op welke manier dit zou moeten geschieden. Hopelijk kan dit verslag hierbij van dienst zijn.

Het werkcollege bestond uit twee onderdelen; een aantal literatuurreferaten en onderzoek naar een tweetal bedrijfstakken, de scheepsbouw en de olieindustrie.

Op de inleidende colleges werden de referaten verdeeld en de twee onderzoeksgroepjes samengesteld. Tevens werd summier ingegaan op het verband tussen de literatuur voor het groot tentamen, de "rode draad" bij de referaten en de te onderzoeken bedrijfstakken. Hierbij werd vooral bekeken in hoeverre en op welke wijze modellen en theorieën uit de literatuur bruikbaar zijn bij een analyse van de beide bedrijfstakken. Het rapport over de brood- en meelindustrie dat R. de Lange en W. Schoutendorp vorig jaar juni hebben geschreven, diende als voorbeeld.

DUALISTISCH

De 5 literatuurreferaten, elk geschreven door 1 of 2 studenten, hadden als "rode draad" het dualistische karakter van de huidige marktstructuur. Dit dualistische karakter werd bekeken vanuit een drietal aspecten of niveaus:

1e. de dualiteit tussen "business" en "industry", of, anders gezegd, tussen winststreven en efficiënte productie (industriële ontwikkeling). (Vebben).

Deze 'instituten' berusten op onderling verschillende principes of grondslagen. Hoewel ze in de huidige economische orde nauw met elkaar verbonden zijn, staan ze in wezen 'vijandig' tegenover elkaar. Het winststreven, met het particuliere eigendom als grondslag is vaak een barrière voor de industriële en technologische ontwikkeling. Typerend is de omstandigheid dat een economie veelal pas uit de depressie geraakt door oorlogen, misoogsten, verspillende consumptie e.d. Ook het spreekwoord 'de ene z'n dood is de ander z'n brood' spreekt boekdelen.

2e. de scheiding tussen het centrum of planningssysteem en de periferie of het marktsysteem. (Galbraith, Averitt).

Het centrum bestaat uit een relatief klein aantal zeer grote ondernemingen die een sterke groei vertonen en op verschillende markten een sterke positie bezitten. Ze worden geleid door een uiterst professioneel management en hebben grote financiële vermogens. Ze zijn slechts in geringe mate overgeleverd aan de markt en hebben ruime mogelijkheden tot planning van hun activiteiten.

De periferie bestaat uit de, zeg, 95% andere ondernemingen, die klein in omvang zijn, bijna uitsluitend op één markt opereren en weinig invloed kunnen uitoefenen op het marktgebeuren.

3e. De dualiteit binnen een groot aantal bedrijfstakken, met aan de ene kant een klein aantal oligopolisten die de markt beheersen en nauwelijks prijsconcurrentie plegen en aan de andere kant een aantal kleine bedrijven die zich vaak gespecialiseerd hebben (teruggedrongen zijn) op een deelmarkt en wel prijsconcurrentie hanteren. De staal- en olie-industrie zijn typerende voorbeelden.

Eenzelfde dualiteit, hoewel met een iets ander karakter, vindt men in de brood- en scheepsbouwsector. In deze sectoren zijn een klein aantal bedrijven die een industriële productiemethode (m.n. massa- en serieproductie) hanteren, met daarnaast een groot aantal kleinere bedrijven die op een vrij ambachtelijke manier produceren.

In aansluiting op deze varianten van dualistische structuur werd voorts aandacht besteed aan het verschijnsel "administered prices" en aan de "Industrial Reorganisation Act", een nieuwe mededingingswet die momenteel in de V.S. in de maak is.

ONDERZOEK

Het onderzoek was gericht op de scheepsbouw en de olieindustrie. Bij de scheepsbouw viel de nadruk op de huidige situatie, met name op de herstructureringen die reeds doorgevoerd of nog op handen zijn. De historische ontwikkeling van deze sector speelt niettemin een belangrijke rol. Bij de olieindustrie ging het vooral om de oliecrisis en de rol van de grote oliemaatschappijen hierin.

De opzet van de onderzoeksgroep was zodanig, dat iedereen een afzonderlijke onderzoekstaak voor zijn rekening nam. Het gevolg was dat er van samenwerking nauwelijks sprake was, terwijl ook het gezamenlijk doorspreken van de probleemstelling van het onderzoek, waaruit dan de afzonderlijke probleemstellingen voor iedere individuele onderzoekstaak geditilleerd konden worden, slecht uit de verf kwam. Door afwezigheid, wegens ziekte, van R. de Lange konden deze m.i. mankementen aan de opzet niet verholpen worden door het organiseren van enkele bijeenkomsten per onderzoeksgroep om de onderlinge coördinatie te bespreken.

Desondanks is het onderzoek erg goed verlopen. Er is hard en enthousiast gewerkt, waarbij het zelf uitpluizen van allerlei zaken zeer zeker motiverend heeft gewerkt. Vooral de gesprekken met verschillende betrokkenen uit de twee bedrijfstakken werden als een nuttige en boeiende ervaring gezien.

De bezwaren die een aantal deelnemers aanvankelijk hadden tegen het grote tijdsbeslag van het onderzoek, verdwenen dan ook al gauw naar de achtergrond. Op de laatste twee colleges werden per bedrijfstak de afzonderlijke onderzoeksverslagen besproken en, voor zover mogelijk, met elkaar vergeleken en in aansluiting gebracht. De geringe samenwerking en, als gevolg hiervan, het soms sterk verschillende karakter van de individuele onderzoeksverslagen, waren de oorzaken dat de discussie op deze bijeenkomsten te weinig van de grond kwam. Iedereen zat teveel op zijn eigen terreintje en een totaal-overzicht van de bedrijfstak kwam gebrekkig op tafel.

Mede door dit gebrek aan samenhang valt het mij moeilijk om een totaalbeeld te geven van de resultaten van de onderzoeksverslagen. Ik zal het dan ook achterwege laten, ook omdat begin juni een rapport over de scheepsbouw zal verschijnen van de hand van R. de Lange en W. Schoutendorp, waarin de onderzoeksverslagen van de studenten grotendeels verwerkt zullen worden.

DERDE BLOK

Ook voor het derde blok is een werkcollege Externe Organisatie georganiseerd. De opzet is in grote lijnen gehandhaafd, doch met enkele verbeteringen bijgeschaafd.

Aan de bespreking van de literatuur voor het groot tentamen is meer aandacht besteed, zodat het onderzoek in een breder theoretisch kader wordt gezet. Zowel de literatuurreferaten als de onderzoekprojecten worden verricht door - dezelfde - groepjes van 2 man. De beoogde samenwerking zal hierdoor een bredere kans van slagen hebben. De 'rode draad' bij de literatuurreferaten is wederom het dualistische karakter met het hoofddaccent op technologische ontwikkeling. Het onderzoek is gericht op een aantal bedrijven die momenteel een herstructurering ondergaan, waarbij (het geld van) de overheid een belangrijke rol speelt. Deze bedrijven zijn waarschijnlijk Nederhorst, Dam Chips, Bruynzeel en Vliisco.

Ik ben van mening dat de leerstoelgroep Externe Organisatie een stap in de goede richting heeft gemaakt door het eigen onderzoek van de studenten tot een wezenlijk onderdeel van het werkcollege te maken. Een aantal mankementen aan de opzet, die zich tijdens het tweede blok hebben voorgedaan, zullen aangepakt moeten worden. Voor het derde blok zijn reeds enkele verbeteringen aangebracht.

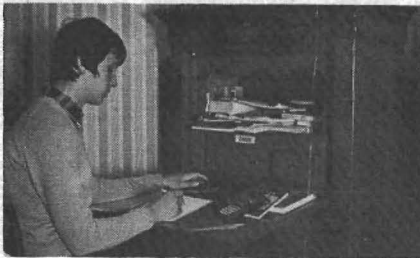
Het schrijven van een scriptie, momenteel bijna de enige mogelijkheid om onderzoek te verrichten, staat te geïsoleerd van de rest van het studieprogramma en is ook teveel een individuele bezigheid om hiermee te volstaan. De aanpak van Externe Organisatie komt grotendeels aan deze bezwaren tegemoet. Vandaar dat ik hoop dat ook andere vakken hun voorbeeld zullen volgen.

H.V.

CALCULATIE FOUT

"Tijdens het kandidaatstentamen Financiering kan in het vervolg gebruik worden gemaakt van calculators, die op batterijen werken".

Dit berichtje in Folia Civitatis van maart j.l. kan wel eens achterhaald zijn als ROSTRA in de bus valt. Er is namelijk veel beroering ontstaan over de opmars van de calculator. In de loop der tijd werd door studenten op tentamens steeds meer gebruik gemaakt van deze apparaten. De regeling bij het kandidaatsvak Financiering is ontstaan onder druk van de studenten, toen bleek dat de tentamenopgaven zonder calculator niet meer te maken waren.

Dat hier echter het paard achter de wagen wordt gespannen, bleek de mening van de Kandidaatsraad te zijn. Men is van mening dat een tentamen zo opgesteld moet zijn dat dure hulpapparatuur niet nodig is. De Kandidaatsraad heeft de vakgroepen waar calculators zijn toegestaan - statistiek, wiskunde, kostencalculatie en financiering - benaderd met de vraag of niet voortaan zodanige tentamenopgaven gemaakt konden worden dat zonder rekenapparaten gewerkt kan worden. De reacties waren instemmend; alleen van Prof. Ankum (Financiering) is nog geen uitsluitsel verkregen. Zodra zijn antwoord bekend is, zal de Kandidaatsraad een brief

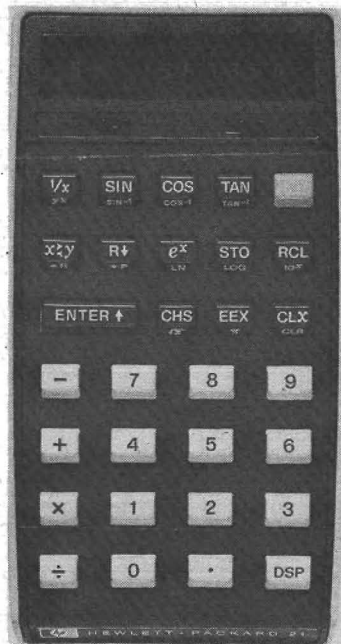
naar de Onderwijscommissie schrijven met het verzoek een bindende regeling vast te stellen. De Faculteitsraad moet in laatste instantie een besluit nemen.

Het bericht in Folia bleek echter ook de aandacht te hebben getrokken van een aantal studenten. Zij schreven in overleg met de Aktiegroep Economen een brief aan de Vakgroep Bedrijfs-economie met het verzoek de regeling weer in te trekken. Redenen hiervoor:

1. Het toestaan van calculators op tentamens zal nadelig werken voor studenten die niet in het bezit zijn van zo'n apparaat;
2. Het is, gezien de huidige inkomenspositie van studenten, geen redelijke aanname te verwachten dat elke student een calculator kan aanschaffen. Ongelijke kansen kunnen alleen voorkomen worden, indien de vakgroep uit haar krediet eenteder een calculator ter beschikking stelt;
3. Het tentamen behoort geen "cijfer-toets" te zijn, maar een toetsing op kennis en inzicht.

Gezien deze punten verzoeken wij U met klem het door U genomen besluit in te trekken (of aan de voorwaarde onder 2. te voldoen).

Wij vinden dat de huidige situatie gehandhaafd moet blijven, waarbij alle studenten met dezelfde hulpmiddelen het tentamen doen en waarbij ieder hetzelfde elementaire rekenwerk verricht".

AMSTERDAM IS EEN LASTIGE STAD" (BURG. VAN HALL)

Maart 1975. B & W van Amsterdam moeten binnen 24 uur een persbericht laten uitgaan, waarin zij melden dat de president van de Amsterdamse rechtbank hun handelwijze in verband met de vrijdelde bomaanslag onrechtmatig acht. De president is van mening dat de "groep uit de Nieuwmarktbuurt" die door B & W verantwoordelijk wordt gesteld voor de aanslag, zich terecht beledigd heeft gevoeld. Dit te meer aangezien het B & W bekend was wie in feite de vermoedelijke daders waren.

Zou het gebrek aan respect voor de wet bij Amsterdammers misschien toch in de hand worden gewerkt door de zo langzamerhand in het oog lopende minachting voor het recht die de leiding van het publieke bestuur en de private onderneming in de hoofdstad ten toon spreiden?

September 1975. Uit een verslag van de Arbeidsinspectie van het departement van Sociale Zaken blijkt dat het aantal ondernemers dat in gebreke is gebleven een Ondernemingsraad in te stellen in het distrikt Amsterdam significant hoger is, dan in de rest van Nederland. Het landelijk percentage werknemers dat werkt zonder de O.R. waar ze recht op hebben is 12%; in Amsterdam bedraagt dat percentage niet minder dan 20%.

Inmiddels is n.a.v. deze brief het calculator-probleem ook binnen het Dageelijks Bestuur van de Faculteit aan de orde gesteld. De bedoeling is dat een algemene regeling voor de Faculteit wordt gevonden. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat een besluit genomen zal worden volgens het voorstel van de Kandidaatsraad. De meeste Vakgroepen hebben immers instemmend gereageerd op het verzoek van de Kandidaatsraad. Geconcludeerd kan worden dat de tentamens dan weer aangepast zullen worden aan de student en niet aan de calculator. Of moet de conclusie zijn dat de electronica-industrie blijkbaar niet genoeg smeergeld geïnvesteerd heeft in onze Faculteit?

A.S.

C.A. Boukema

ellman: een visie op u.s.s.r. '65-'70.

Op 26 april was het zover: de serie lezingen, die de nieuwe lector in de Economie der Centraal Geleide Volkshuishoudingen, dr. M. Ellman, aangekondigd had te organiseren, werd geopend met een lezing over de hervormingen van 1965 in de USSR door Kosygin. Het aantal toehoorders was bemoedigend, zeker gezien het feit dat de aankondigingen van de lezing om diverse redenen niet via Folia etc. overgebracht konden worden. Slechts een miniem berichtje tussen de verkiezingspropaganda wees in deze richting. Ellman zette een betoog op dat de hervormingen van 1965 in de Sowjet-Unie diende te verklaren. In september '65 had Kosygin (toen voorzitter van de ministerraad) een aantal hervormingen aangekondigd, die tot doel hadden de kwantitatieve richtlijnen voor de produktie aan te vullen met kwalitatieve richtlijnen. Van 1966-1970 werden zij tijdens het achtste Vijfjarenplan met de nodige bijstellingen doorgevoerd.

stellingen

Ellman poneerde zeven thesen over de hervormingen, met welke de genomen hervormingsmaatregelen beter te begrijpen zijn.

Deze zijn:

1. De hervorming bevatte zeven veranderingen in de planning met als doelstellingen een efficiëntere allocatie en de inkomensverdeling te veranderen.
2. De convergentietheorie is gevaarlijk om de ontwikkelingen in de Sowjet-Unie te begrijpen. Wat werkelijk plaatsgevonden heeft is een aantal verfijningen in het planningssysteem. Aanhangers van de convergentietheorie zijn verblind door hun eigen veronderstellingen.
3. De neo-klassieke theorie is niet in staat de ontwikkelingen in de Sowjet-planning te verklaren. Er kan altijd wel een maximeringsmodel gemaakt worden, maar dit verklaart niets, het beschrijft hoogstens een verandering. Krampachtige pogingen van Domar in deze richting zijn gemakkelijk te weerleggen.
4. De tegenstelling tussen socialisme-kapitalisme is niet in staat de ontwikkelingen in de Sowjet-planning te doen begrijpen. De ontwikkelingen zijn het gevolg van interne factoren.
5. Oppervlakkige beschouwingen in het begin der 60er jaren zoals die van Liberman, werden in het Westen zwaar overgeaardeerd. Zeker t.a.v. het winstkriterium dat alhier totaal verkeerd uitgelegd is.
6. De hervormingen zijn verdedigd als zijnde bevorderlijk voor de efficiëntie, maar hebben in feite betrekking op de inkomensverdeling.
7. De hervorming kan alleen in zijn sociale context begrepen worden. Het was een onderdeel van de reactie op de maatschappij, die van 1929 tot 1952 ontwikkeld was. Ellman vervolgde met te stellen dat er zeven maatregelen genomen zijn die in het kader van voorgenoemde thesen geplaatst konden worden. Het gebruiken van maatregelen, m.b.t. materiële prik-

kelingen, het vormen van bedrijfsstimulatiefondsen waren niet nieuw omdat ze al jaren bestaan hadden. Het winstmotief was geen uitvinding omdat het alleen volgens westerse critici toegepast is, gezien vanuit hun visie. Vervolgens ging Ellman over tot het bespreken van de genomen maatregelen (de Kosygin-reform).

maatregelen

a. De distributie van de winstmarges.

Rond 20% van de industrieën boekten verliezen. Door bijstellen van prijslijsten trachtte men de winstmarges gelijkmatiger te verdelen en de verliezen te elimineren. Dit was in zoverre succesvol, dat de eerste doelstelling wel en de tweede slechts gedeeltelijk bereikt werd.

b. De allocatie van de winst

De winsten zijn sinds 1950 sterk gestegen. In 1950 was de winst slechts 9% van het nationaal inkomen, in 1972 was de winst gestegen tot 34%. De maatregelen zijn erop gericht, dat een kleiner gedeelte van de winst naar de staat gaat om zodoende de invloed van de staat te reduceren. Bovendien werden de betalingen uitgesplitst naar winst op produktiefactoren, waardoor een betere controle op het efficiënte gebruik hiervan uitgeoefend kon worden.

c. Een verschuiving van de doelstelling van de produktie; niet het plan diende centraal te staan bij de produktie, maar het nut voor de consument.

Afgestapt werd van het baseren van plannen op wat in de lichte industrie de fabrieken opgaven (wat zo laag mogelijk was) en experimenten begonnen met onderzoeken naar behoeftenpatronen van consumenten d.m.v. het opzetten van een groothandel om vanuit deze hoek de plannen op te stellen.

d. Gedragpatronen.

De traditionele opvatting over succes, was dat de beste manager diegene was die de hoogste kwantitatieve overproduktie had. Dit werkte in de hand het trachten te verkrijgen van een zo'n laag mogelijk plan (zie punt c). Ingeweid werden de "taut"-plannen, die het maximum bereikbare naar produktiecapaciteit nastreefden. Dit systeem ging echter aan zijn eigen inconsistenties ten onder, n.l. de materiële prikkels, zoals bonussen voor overproduktie bleven bestaan. Daardoor ook de manipulaties om te lage plannen (soft-plan) toegevoerd te krijgen. Pas in 1972 werd een systeem ingevoerd dat zowel materiële prikkels bevatte voor overproduktie, als beloningen voor het overgaan naar een hoger plan.

e. Invoeren verschillende fondsen

Zoals bij punt c al aangestipt is, gingen men over van "sellers-market" naar een "burgers-market" en werd derhalve de wijze van functioneren van Sowjet-economie veranderd. Het gevolg was een grotere autonomie voor de fabrieken, die fondsen verkregen om deze autonomie uit te voeren. Tegelijkertijd werden indices

ingevoerd om deze fondsen te voeden, zoals de arbeidsproduktiviteit en werden fondsen gevormd voor experimenten m.b.t. het opvoeren van de produktie. Niet langer was de netto winst een maatstaf doch de bruto winst. Hiermede trachtte men te bereiken, dat te lage afschrijvingen gehanteerd werden om een zo hoog mogelijke netto winst te verkrijgen.

f. De grootte van de fondsen

Vooral de fondsen, die gevoed werden op basis van materiële prikkelingen, groeiden aanmerkelijk door de hervormingen. Tegelijkertijd met de verhogingen van het minimumloon en het minimumpensioen, alsmede met het invoeren van een kindertoeslag, werden ook de bonussen aanmerkelijk verhoogd.

Dit moet verklaard worden, volgens Ellman, uit het feit dat dit een reactie was op de politiek van Chroetsjow, welke inkomensongelijkheden in de hand werkte, voornamelijk ten gunste van hogere geschoolden. Bovendien waren

de oude bonussen gebaseerd op overproduktie, die door maatregel a) veel minder per industriële sector gingen verschillen.

g. De rol van de onderneming in de investeringen.

Een andere maatregel m.b.t. de decentraliseringstendens was de doelstelling, dat 20% van alle investeringen uit eigen fondsen gefinancierd zouden worden. De bedoeling was uiteraard de efficiëntie van de investeringen op te voeren. Echter de financiën werden gebruikt om administratiekolossen op te richten en niet geïnvesteerd in industriële projecten of huizenbouw voor arbeiders. Om deze redenen werd de grootte van de zelf te investeren fondsen in 1973 sterk afgekept.

conclusies

Ellman besloot zijn verhaal met op te merken dat de genomen maatregelen in zijn 7 thesen pasten. De hervormingen slaagden niet, doordat zij compromissen waren van voor- en tegenstanders van centralisatie, waardoor zij een overvloed aan contradicties bevatten. Dit was de reden dat Brezjnev ze van 1969 tot 1972 weer grotendeels terugdraaide.

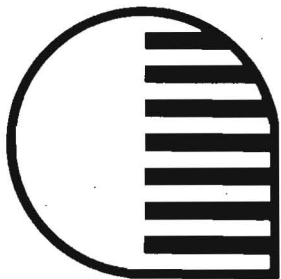
Hierna ontstond een levendige discussie tussen Ellman en voorstanders van de convergentie-theorie, bij wie these 2 uiteraard zwaar op de maag lag. Volgens Ellman maken aanhangers van deze theorie de fout om gemeenschappelijke problemen, waarvoor zowel in socialistische staten als in kapitalistische staten dezelfde oplossingen gekozen worden, als convergentie uit te leggen. Niet essentiële facetten zoals het winstkriterium worden veel belangrijker gemaakt.

Voorstanders van de convergentietheorie voerden hierbij aan, dat zowel bij het onderwijs als de woningbouw oplossingen aangedragen werden die regelrechte kopieën van het Westen zijn en dat het Westen steeds meer voor gecentraliseerde oplossingen gekozen wordt. Deze twee stellingen zullen bij de vijfde lezing van prof. van den Doel op 14 juni a.s. waarschijnlijk ter sprake komen. Redenen te over om nu niet verder op deze discussie in te gaan. Belangstellenden kunnen dan over convergentie genoeg te horen krijgen. Tenslotte wees Ellman er nogmaals op dat hervormingen wel hun invloed gehad hebben op de inkomensverdeling, maar niet op de efficiëntie van de investeringen.

B.P.

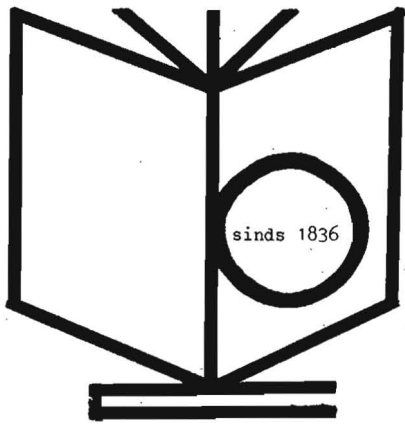
Academische Boekhandel Scheltema, Holkema & Vermeulen B.V. Amsterdam. **Studieboeken voor alle fakulteiten, alsmede teken- en schrijfbenodigdheden. Breed en diep assortiment. Korte levertijden.** Vestiging Spui 10, telefoon 67212 voor: Andragogie, Antropologie, Economie, Geneeskunde, Linguistiek, Pedagogie, Politicologie, Psychologie, Rechten en Sociologie. Tevens een groot algemeen assortiment, waaronder Geschiedenis en Kunst. Vestiging Sarphatistraat 139, telefoon 67212 voor: Biologie, Exacte Wetenschappen, Wijsbegeerte. Academische Boekhandel Scheltema, Holkema & Vermeulen B.V. Amsterdam. **Studieboeken voor alle fakulteiten, alsmede teken- en schrijfbenodigdheden. Breed en diep assortiment. Korte levertijden.** Vestiging Spui 10, telefoon 67212 voor: Andragogie, Antropologie, Economie, Geneeskunde, Linguistiek, Pedagogie, Politicologie, Psychologie, Rechten en Sociologie. Tevens een groot algemeen assortiment, waaronder Geschiedenis en Kunst. Vestiging Sarphatistraat 139, telefoon 67212 voor: Biologie, Exacte Wetenschappen, Wijsbegeerte. Academische Boekhandel Scheltema, Holkema & Vermeulen B.V. Amsterdam. **Studieboeken voor alle fakulteiten, alsmede teken- en schrijfbenodigdheden. Breed en diep assortiment. Korte levertijden.** Vestiging Spui 10, telefoon 67212 voor: Andragogie, Antropologie, Economie, Geneeskunde, Linguistiek, Pedagogie, Politicologie, Psychologie, Rechten en Sociologie. Tevens een groot algemeen assortiment, waaronder Geschiedenis en Kunst. Vestiging Sarphatistraat 139, telefoon 67212 voor: Biologie, Exacte Wetenschappen, Wijsbegeerte. Academische Boekhandel Scheltema, Holkema & Vermeulen B.V. Amsterdam. **Studieboeken voor alle fakulteiten, alsmede teken- en schrijfbenodigdheden. Breed en diep assortiment. Korte levertijden.** Vestiging Spui 10, telefoon 67212 voor: Andragogie, Antropologie, Economie, Geneeskunde, Linguistiek, Pedagogie, Politicologie, Psychologie, Rechten en Sociologie. Tevens een groot algemeen assortiment, waaronder Geschiedenis en Kunst. Vestiging Sarphatistraat 139, telefoon 67212 voor: Biologie, Exacte Wetenschappen, Wijsbegeerte. Academische Boekhandel Scheltema, Holkema & Vermeulen B.V. Amsterdam. **Studieboeken voor alle fakulteiten, alsmede teken- en schrijfbenodigdheden. Breed en diep assortiment. Korte levertijden.** Vestiging Spui 10, telefoon 67212 voor: Andragogie, Antropologie, Economie, Geneeskunde, Linguistiek, Pedagogie, Politicologie, Psychologie, Rechten en Sociologie. Tevens een groot algemeen assortiment, waaronder Geschiedenis en Kunst. Vestiging Sarphatistraat 139, telefoon 67212 voor: Biologie, Exacte Wetenschappen, Wijsbegeerte. Academische Boekhandel Scheltema, Holkema & Vermeulen B.V. Amsterdam. **Studieboeken voor alle fakulteiten, alsmede teken- en schrijfbenodigdheden. Breed en diep assortiment.**

daaron!

academische boekhandel
scheltema holkema & vermeulen bv
spui 10 amsterdam tel. 020-67212

brinkman's

boekhandel

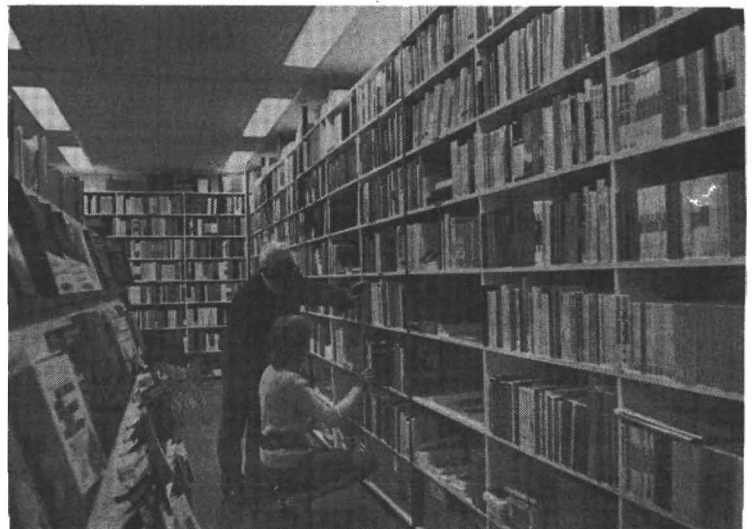
IN HET MAUPOLEUM

2^e ETAGE

Jodenbreestraat 23

kamer 2386 tel. 5254024

- M.Maximova- Economic aspects of Capitalist integration. Progress 1973
- M.Senin - Socialist integration. Progress 1973
- L.Leontyev- Political economy; a condensed Course. Progress 1974
- S.I.Tjulpanow/V.L.Scheinis- Aktuelle Probleme des heutigen Kapitalismus. Die Wirtschaft 1975
- Inleiding in het Kapitaal; scholingstekst politieke ekonomie. HPB zj
- M.Kalecki - Essays on developing economies; with an introduction by Joan Robinson. Humanities/Harvester 1976
- S.Amin/T.Szentes/R.Marini e.a. - Imperialisme en onderontwikkeling. SUN 1976
- W.Burchett/R.Alley- China: een ander bestaan; ooggetuigeverslag van 25 jaar vooruitgang. HPB
- Ch.Bettelheim- The transition to socialist economy; vert. uit het frans. Harvester 1975
- B. de Gaay Fortman/H.Thomas- De winst van een democratische ekonomie. Spectrum 1976
- J.Pen - Dat stomme economevolk met zijn heilige koeien. Spectrum 1976
- A.Heertje/F.Nypels/K.Tamboer- Be verwording van de ekonomie voor arbeiders, ondernemer en kruidenier vertaald. Synopsis, Arbeiderspers 1976
- Fr.W.Fröhlich- Multinationale ondernemingen; ontstaan, organisatie en management. Spectrum 1976

EKONOMIE
GEOGRAFIE
PLANOLOGIE
SOCIOLOGIE